

Preservation of wetland habitats in the upper Biebrza Valley
Ochrona siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy

Raport z monitoringu wodniczki i derkacza na powierzchniach próbnych w Biebrzańskim Parku Narodowym w roku 2016

Wykonano w ramach projektu LIFE11 NAT/PL/422 „Ochrona siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy”

Wykonawca:

ul. Narbutta 55/57/29, 02-528 Warszawa

Opracowanie:

Grzegorz Osojca-Krasiński

Kontrola terenowe:

Szymon Czernek, Agnieszka Grajewska, Agnieszka Sereda-Cząstkiewicz

Warszawa listopad 2016

1. Monitoring w roku 2016

1.1 Metodyka

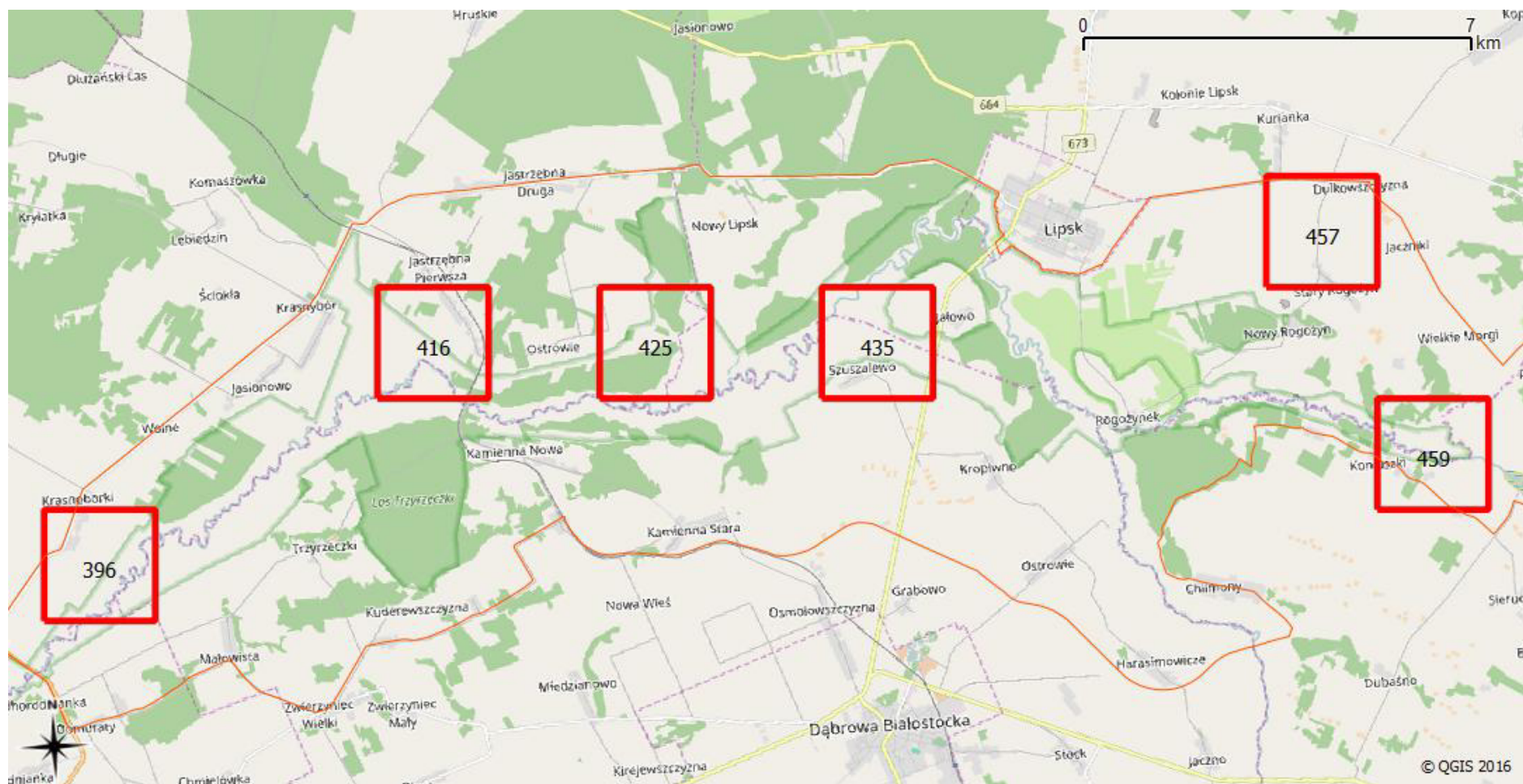
1.1.1 Derkacz

Liczenie odbywających się samców derkacza *Crex crex* oraz określenie struktury gatunkowej zespołu ptaków (w standardzie Monitoringu Pospolitych Ptaków Lęgowych MPPL) wykonano na sześciu powierzchniach próbnych. Powierzchnia próbna to kwadrat o bokach 2 km x 2 km zlokalizowana na turzycowiskach, podmokłych łąkach oraz pozostałych zbiorowiskach nieleśnych Basenu Górnego Biebrzańskiego Parku Narodowego, będących potencjalnym miejscem występowania derkacza. Przeprowadzono dwie kontrole roczne na każdej powierzchni. Pierwsza kontrola została przeprowadzona w dniu 3 i 4 czerwca 2016 r., druga natomiast 7 i 8 lipca 2016 r. Liczenia derkacza przeprowadzono w godzinach od 22.00 do wschodu słońca.

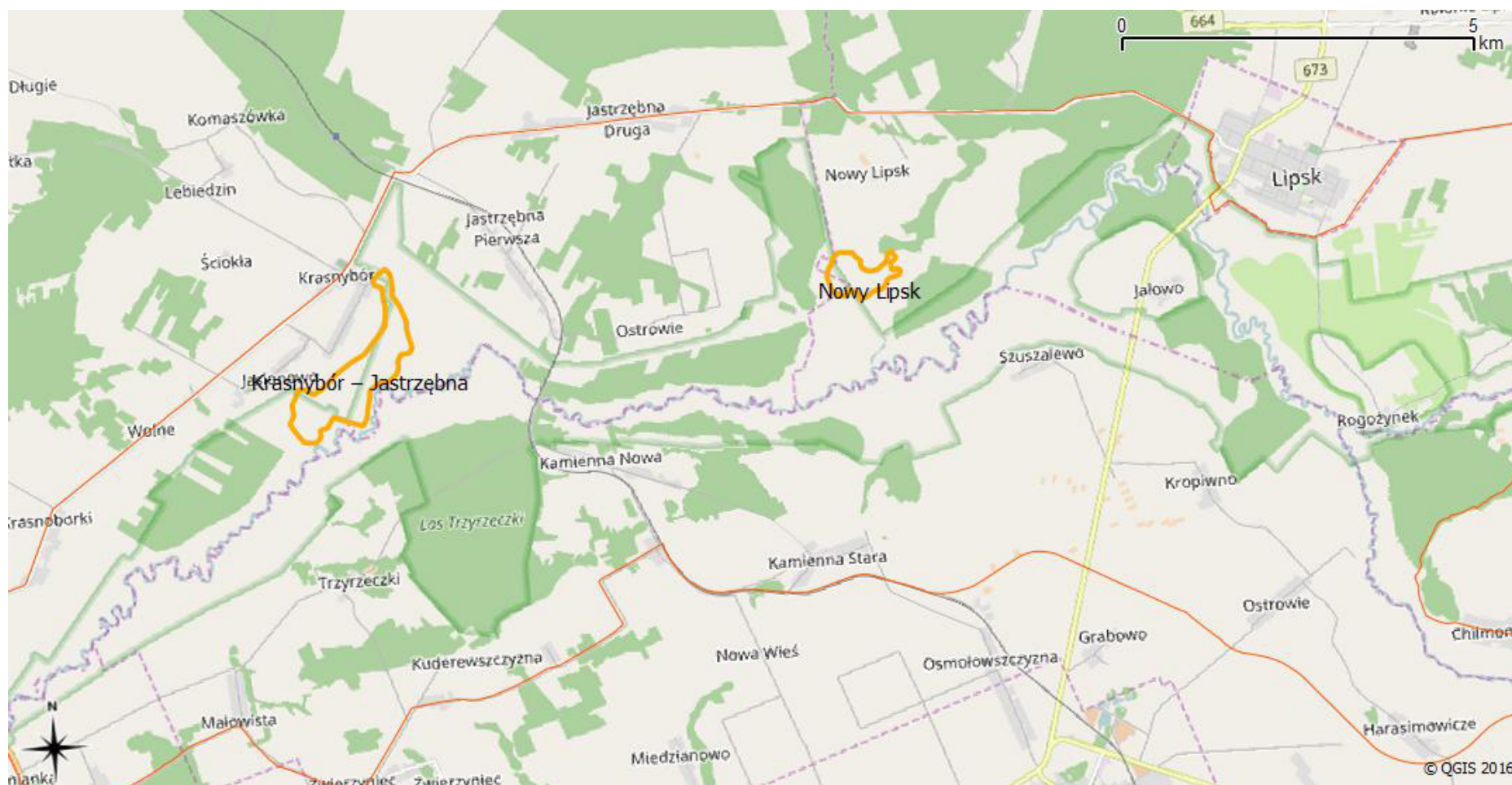
Kontrole ośmiu powierzchni MPPL wykonano w dniach 29 kwietnia oraz 6, 9 i 10 maja 2016 (tzw. kontrola wczesna). W dniach 1, 4 i 5 czerwca 2016 przeprowadzona została tzw. kontrola późna. Liczenia prowadziło jednocześnie dwoje obserwatorów: Szymon Czernek i Agnieszka Grajewska.

1.1.2 Wodniczka

Określenie liczebności śpiewających samców wodniczki *Acrocephalus paludicola* oraz określenie struktury gatunkowej zespołu ptaków na dwóch powierzchniach MPPL wykonano w dwóch znanych ostojach występowania wodniczki na obszarze projektu – Basenie Górnym Biebrzańskiego Parku Narodowego, tj. w lokalizacji Krasnybór – Jastrzębna (jej powierzchnia wynosi około 450 ha) oraz Nowy Lipsk (powierzchnia około 300 ha). Na tych powierzchniach przeprowadzono pełne liczenie wszystkich śpiewających samców wodniczki, w godzinach 19.00 – 21.30. Każda powierzchnia monitoringowa została skontrolowana dwukrotnie w ciągu roku: 3, 4 i 5 czerwca 2016 r. oraz 7, 8 lipca 2016 r.

Mapa 1 Lokalizacja powierzchni próbnych derkacza

Mapa 2 Lokalizacja powierzchni ostoi wodniczki (pomarańczowy), na tle obszaru projektu – Basen Górny BBN (czerwony)

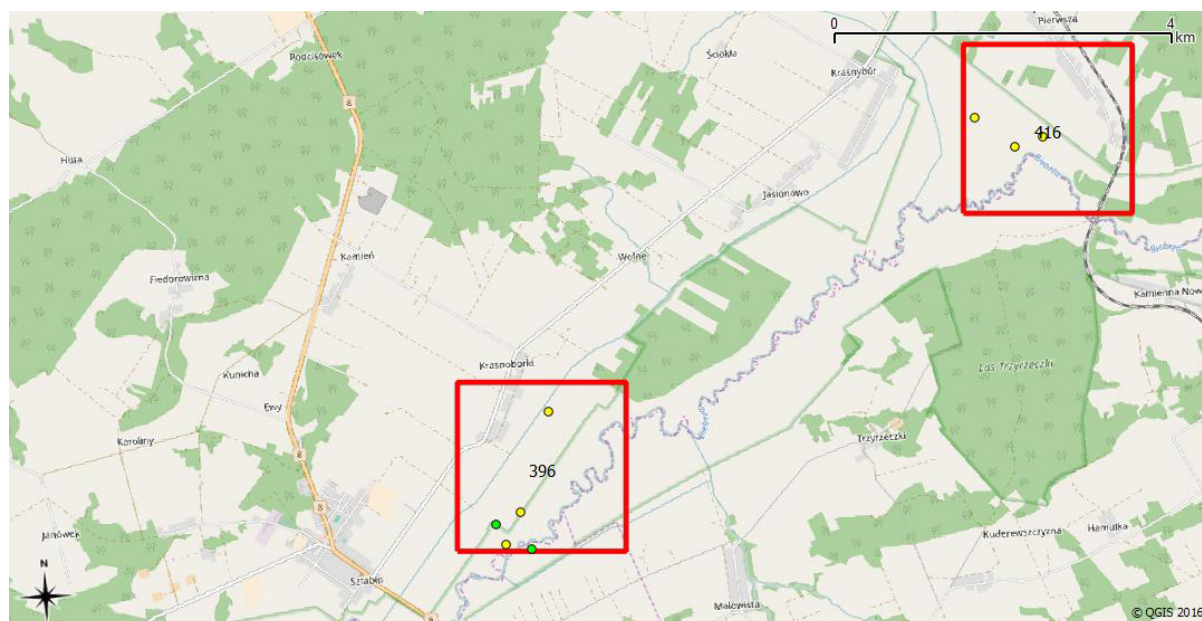
2. Wyniki

2.1 Derkacz

Liczebność derkacza na każdej z 6 powierzchni (tzw. kwadrat) prezentuje poniższa tabela.

Powierzchnia/kwadrat	I kontrola	II kontrola
396 Krasnoborki	3	2
416 Jasionowo	3	0
425 Ostrowie	0	2
435 Szuszałewo	0	0
457 Rogożyn	0	0
459 Koniuszki	7	1

Najliczniej derkacze stwierdzono w kwadracie 459 Koniuszki (7 samców na pierwszej kontroli), a na kwadracie 435 Szuszałewo i 457 Rogożyn nie stwierdzono derkaczy na żadnej kontroli. Średnio na kwadracie (powierzchni próbnej) stwierdzono 2,2 samce derkacza (jako najprawdopodobniejszą liczbę samców rzeczywiście terytorialnych na powierzchniach przyjęto dane z kontroli o największej stwierdzonej liczebności). W przeliczeniu na 1 km² daje to 0,5 terytorialnego samca. Pod względem liczebności był to najgorszy rok z dotychczasowych 4 lat badanych.

Mapa 3 Obserwacje derkacza – żółte punkty I kontrola, zielone punkty II kontrola.

Mapa 4 Obserwacje derkacza – żółte punkty I kontrola, zielone punkty II kontrola.

Mapa 5 Obserwacje derkacza – żółte punkty I kontrola, zielone punkty II kontrola.

Zespół ptaków lęgowych zbadany metodyką MPPL na każdej z sześciu powierzchni, wyniki podano w załączonych formularzach z kontroli. Poniżej krótko omówiono uzyskane na powierzchniach MPPL wyniki.

Powierzchnia nr 396 Krasnoborki

Najliczniejszymi gatunkami na powierzchni były drobne gatunki wróblowe, szczególnie skowronek *Alauda arvensis*, cierniówka *Sylvia communis*, słowik szary *Luscinia luscinia* i szpak *Sturnus vulgaris*. Na powierzchni stwierdzono różnorodny zespół gatunków, od ptaków charakterystycznych dla lasów i zadrzewień, jak bogatka *Parus major* i czarnogłówka *Poecille montanus*, po ptaki otwartych łąk, jak czajka *Vanellus vanellus* i świergotek łąkowy.

Z ptaków charakterystycznych dla obszarów łąkowo-bagiennych stwierdzono tylko dwa poniższe gatunki:

- samca błotniaka stawowego *Circus aeruginosus*
- 1 samca derkacza

Powierzchnia nr 457 Rogóżyn

W trakcie liczeń stwierdzono odpowiednio 112 i 130 osobników. Najliczniejszymi gatunkami były skowronek, dymówka *Hirundo rustica*, bocian biały *Ciconia ciconia*, szpak i cierniówka. Z ptaków charakterystycznych dla obszarów otwartych bagiennych nie stwierdzono gniazdowania żadnego gatunku.

Powierzchnia nr 459 Koniuszki

Najliczniejszymi gatunkami na powierzchni były cierniówka, skowronek, świergotek łąkowy, słowik szary i trznadel. Z ptaków charakterystycznych dla obszarów bagiennych stwierdzono tylko możliwą parę lęgową czajek *Vanellus vanellus*.

Powierzchnia nr 435 Szuszałewo

Najliczniejszymi gatunkami na powierzchni były piecuszek *Phylloscopus trochilus* i świergotek łąkowy *Anthus pratensis*. Z ptaków charakterystycznych dla obszarów otwartych bagien stwierdzono tylko dwa samce kszyka (ptaki lęgowe) i samca błotniaka stawowego.

Powierzchnia nr 425 Ostrowie

Powierzchnia, jak co roku odznaczała się dużym i różnorodnym składem gatunkowym: od gatunków związanych z wnętrzem lasów, np. świstunką leśną *Phylloscopus sibilatrix*, po gatunki typowo bagienne (niżej). Z ptaków charakterystycznych dla obszarów otwartych bagiennych stwierdzono:

- 4 tokujące samce kszyka
- 1-2 pary czajek

Na wczesnym liczeniu stwierdzono też łączaka *Tringa glareola* ale prawdopodobnie był to nielegowy osobnik.

Powierzchnia nr 416 Jasionowo

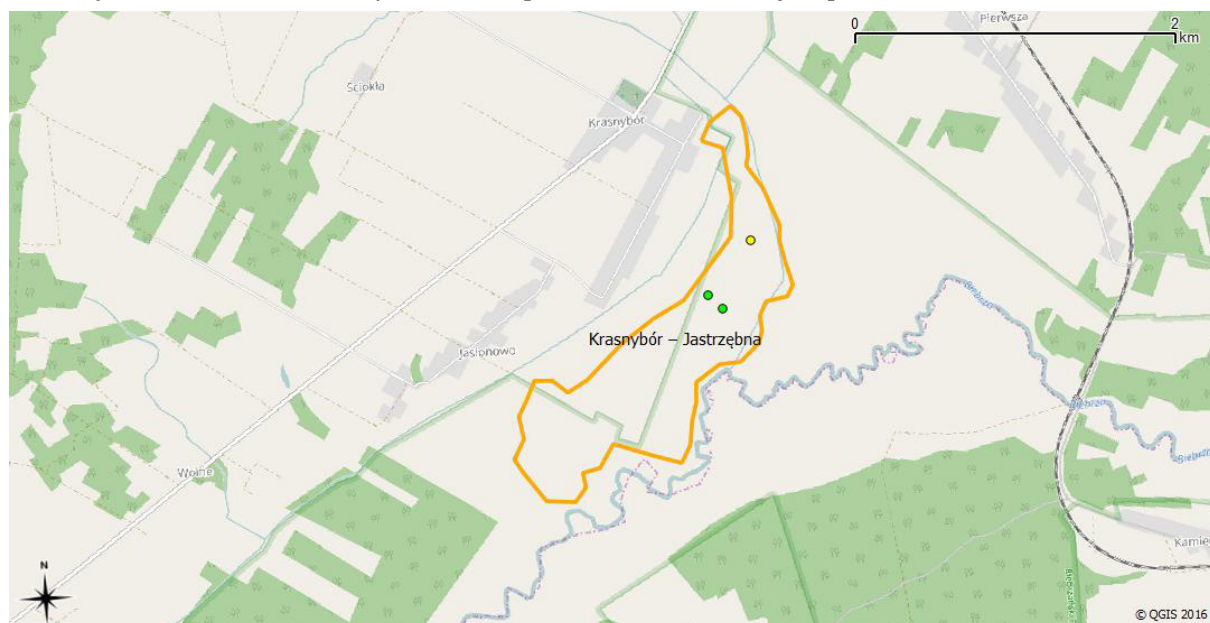
W trakcie liczeń stwierdzono odpowiednio 73 i 84 osobników. Dominującym gatunkiem był skowronek i świergotek łąkowy. Z ptaków charakterystycznych dla obszarów bagiennych stwierdzono:

- 1 samicę błotniaka łąkowego *Circus pygargus*
- 1 derkacza
- 5 par czajki

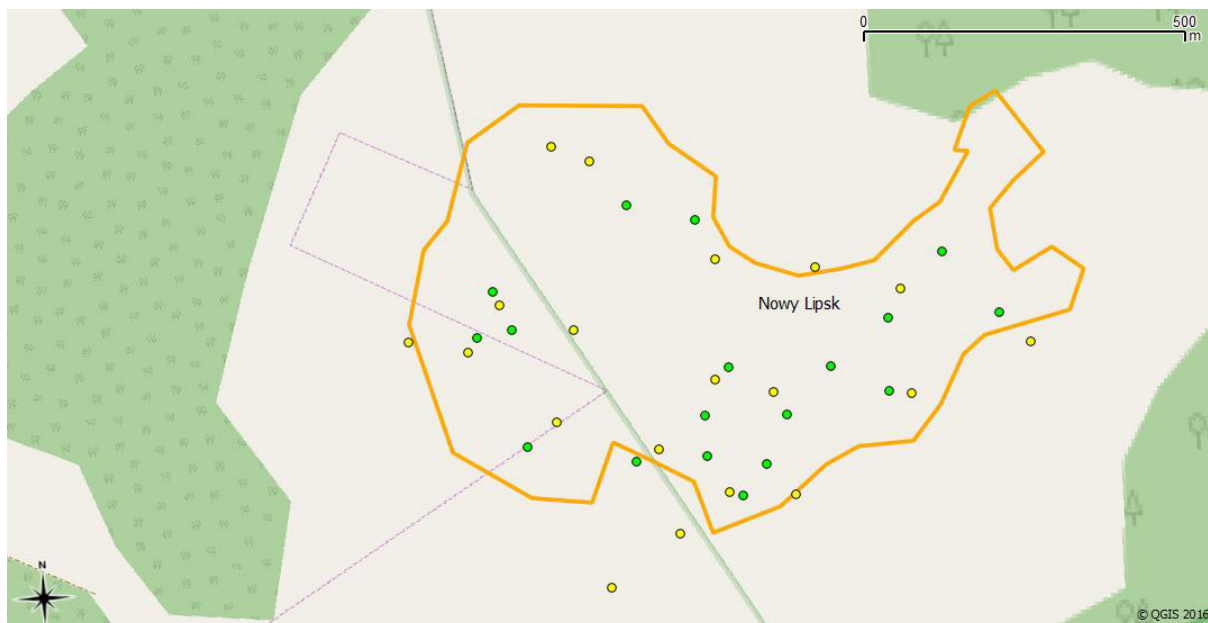
Szczegółowe wyniki MPPL stanowią załącznik do niniejszego raportu w postaci tzw. standardowych formularzy pokontrolnych.

2.2 Wodniczka

Na powierzchni „Krasnybór – Jastrzębna” stwierdzono odpowiednio 1 i 2 terytorialnych samców w trakcie pierwszego i drugiego liczenia. Z kolei na powierzchni „Nowy Lipsk” stwierdzono odpowiednio 19 i 18 terytorialnych samców na obu liczeniach. Za wynik rzeczywiście oddający liczbę samców na powierzchni przyjęto większą wartość. Po przeliczeniu na zagęszczenie daje to 0,04 samce/10 ha dla powierzchni „Krasnybór-Jastrzębna” oraz 0,6 samca/10 ha dla powierzchni „Nowy Lipsk” .

Mapa 6 Obserwacje wodniczki – żółte punkty I kontrola, zielone punkty II kontrola.

Mapa 7 Obserwacje wodniczki – żółte punkty I kontrola, zielone punkty II kontrola.

Zespół ptaków na obu powierzchniach ustalony metodą MPPL, wyniki prezentują załączone formularze z kontroli. Poniżej krótko omówiono wyniki na obu powierzchniach.

Jastrzębna

Dominującymi na powierzchni gatunkami były słowik szary i trznadel. W tym roku nie stwierdzono gniazdowania ptaków charakterystycznych dla obszarów otwartych bagien i torfowisk.

Nowy Lipsk

Dominującymi gatunkami były świergotek łąkowy, potrzos, pokląskwa i rokitniczka. Z ptaków charakterystycznych dla otwartych obszarów bagiennych stwierdzono samicę błotniaka łąkowego, 7 stanowisk (tokujących samców kszyska) i 6 samców wodniczki.

Z gatunków zaliczanych do rzadkich i kluczowych, a nie wymienianych wyżej, w trakcie liczeń na wszystkich powierzchniach MPPL odnotowano:

- Parę **rycyka** *Limosa limosa* (powierzchnia Koniuszki).
- Dzięcioła czarnego *Denrocopus martius* (wołający samiec) stwierdzono na powierzchni Ostrowie.
- Aż trzy samce samotnika *Tringa ochropus* (powierzchnia Nowy Lipsk, Rogożyn oraz Ostrowie).
- Jednego kobuza *Falco subbuteo* (powierzchnia Rogożyn).

3. Podsumowanie

W ramach projektu LIFE11 NAT/PL/422 „Ochrona siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy” przez cztery lata (2013 – 2016) prowadzono w sezonach lęgowych liczenia wołających i śpiewających samców wodniczki i derkacza, wraz z określaniem całego zespołu ptaków lęgowych na tych powierzchniach (metodą tzw. MPPL - Monitoring Pospolitych Ptaków Lęgowych).

Na sześciu powierzchniach próbnych (2x2 km) stwierdzono co roku od 0 do 11 terytorialnych samców derkacza. Maksymalną liczebność derkaczy w danym roku na wszystkich sześciu powierzchniach razem prezentuje poniższa tabela.

rok	2013	2014	2015	2016
liczebność	36	34	36	15

Z powyższej tabeli widzimy, że przez pierwsze 3 lata stwierdzano praktycznie tyle samo derkaczy (łącznie 34-36 samców na powierzchniach). Tylko w tym roku liczebność derkaczy była ponad dwa razy niższa.

Z kolei w przypadku wodniczki stwierdzono względnie dużą zmienność liczebności w czasie tych czterech lat liczeń. Poniżej w tabeli podano maksymalną liczebność wodniczki w danym roku.

Rok/powierzchnia	Krasnoborki-Jastrzębna	Nowy Lipsk
2013	6	8
2014	8	9
2015	5	28
2016	2	19
Średnio/rok	5,3	16

Przez cztery sezony, średnio na powierzchni Krasnoborki – Jastrzębna stwierdzono 5,3 samca wodniczki, a na Nowym Lipsku 16 śpiewających samców.

W trakcie czterech sezonów liczeń stwierdzono dużą zmienność w występowaniu i gniazdowaniu na badanych powierzchniach monitoringowych MPPL gatunków charakterystycznych dla bagien i torfowisk. Omówiono to poniżej.

Powierzchnia Krasnoborki. W jednym sezonie (2015) stwierdzono gniazdowanie 1-2 pary kszyków oraz możliwej pary błotniaka stawowego w latach 2015-2016.

Powierzchnia Rogożyn. W jednym sezonie (2014) możliwe że było gniazdowanie pary kulika większego *Numenius arquata* oraz pary czajek przez dwa sezony.

Powierzchnia Koniuszki. Przez 3 sezony gniazdowało na niej 1-2 par żurawi *Grus grus* (poza rokiem 2016), a przez dwa sezony 2-3 samce kszyka. Możliwy lęg kulika większego w roku 2015. Na powierzchni tej stwierdzono też parę błotniaków łąkowych (2014), a w tym roku parę, prawdopodobnie lęgową, rycyka.

Powierzchnia Szuszałewo. Jednorazowo stwierdzono parę gęgaw *Anser anser* (2014) i żurawi (2013). W każdym sezonie gniazdowały kszyki (najczęściej była to 1 para, raz do 5 par w roku 2015).

Powierzchnia Ostrowie. Co roku gniazdowało 1-7 par kszyków. Raz stwierdzono dwa cietrzewie (2014), parę żurawi (2014). Czajkę (prawdopodobnie 1 para) oraz tokującego samotnika stwierdzono przez dwa sezony (czajka w roku 2014 i 2016, samotnik w roku 2013 i 2015).

Powierzchnia Jasionowo. Przez trzy sezony stwierdzano po jednej parze kszyka oraz 4-5 par czajki (w roku 2013, 2014 i 2016). W roku 2016 stwierdzono samicę błotniaka łąkowego, która mogła gniazdować blisko tej powierzchni. Ponadto dokonano pojedynczych obserwacji niełęgowych rybitw białoskrzydłych oraz stwierdzono gniazdowanie pary żurawi.

Powierzchnia Jastrzębna. Przez dwa sezony (2014, 2015) gniazdowało 1-2 par kszyka. Raz para wodnika (2015) i żurawi (2013).

Powierzchnia Nowy Lipsk. Każdego roku stwierdzano 4-8 par kszyków oraz błotniaki łąkowe, co sugeruje stałe gniazdowanie 1 pary na tej powierzchni. Ponadto jednorazowo stwierdzono wołającego derkacza (2013) oraz wodnika (2015).

4. Summary

Implementing the project LIFE11 NAT/PL/422 „Preservation of wetland habitats in the upper Biebrza Valley” performed the task „The monitoring of the Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* and the Crake *Crex crex* on the study plots in the Biebrza Marshes National Park in 2013-2016” In the years 2013-2016 carried out breeding seasons Aquatic warbler, Corn crake and band birds counts at 8 plots MPPL. On six plots (2x2 km) was observed from 0 to 11 territorial male Corn crake. In the case of the Aquatic Warbler was observed 5,3 (Krasnoborki plot) and 16 male (Nowy Lipsk plot).